

Ахримандрит Лазар Абашидзе

О МОНАШТВУ

Ниједан ко је метнуо руку своју на плуг
па се обазире назад није приправан за Царство
Божије.

Лк. 9, 62

Јер ко од вас, кад хоће да зида кулу,
не сједне најприје да прорачуна
издатке, да ли може довршити.

Лк. 14, 28

За последњих неколико година много тога се изменило у нашем религиозном животу: почело је бурно оживљавање хришћанства, отварају се и украшавају стари храмови који су до сада били празни, граде се нови, реновирају се манастири и поново у њима почиње да се живи, многи, нарочито млади људи, почињу да иду у Цркву, примају Свето Крштење, моле се, исповедају се, причешћују се, са страхопоштовањем целивају хришћанске светиње. Епископи, свештеници и монаси су поново постали поштовани у народу, људи их уважавају, спремни су да им помажу да се подигне оно што је разрушено неверјем. Какви су извори овог покрета, да ли су дубоки, хоће ли дуго потрајати ово оживело интересовање за хришћанство – то засад не знамо. Непознати су путеви Господњи! На много од онога што се дешава у животу наше Цркве може се, изгледа, гледати с надом. Много треба да се радујемо за сваког човека који се од греховног живота окренуо хришћанству, који је дошао у Цркву. Јер човек почиње да живи, његов живот почиње да поприма смисао, тек онда када он ступи у Христову Цркву. Радује оживљавање манастирског живота, жеља многих младих људи да живе у манастирима, да дубље и озбиљније проничу у нијансе духовног живота. Реч “манастир” је постала врло популарна међу омладином, појављује се много људи који желе да се замонаше. Међутим, овде је, ма како похвална била таква њихова ревност и такво одушевљење, потребан велики опрез! За оне који сада живе у манастирима или тек размишљају да се тамо упуте, и код којих се тек родила или се ствара намера да крену монашким путем, биће корисна следећа упозорења и размишљања.

Свака душа, кад почне да верује у Бога и окуси сласт хришћанског живота, одмах у њему препознаје нешто блиско и рођено, јер је свака душа по својој природи хришћанка. Због тога сваки човек, чак и најгрешнији и најсуровији, може кроз покајање да се обрати и да у Цркви Христовој пронађе свој родни дом. Међутим, у монаштву није тако: манастир није свима родни дом, и нису сви пожељни за манастир. Да би се човек природно и хармонично уклопио у монашку породицу мора бити у неком тајанственом духовном сродству с овим племеном, као што је на пример, неопходно да човек има музички слух да би се његов глас хармонично улио у хор гласова који певају. Монаштво је велика тајна Божија и ни из далека не могу сви да схвате његову суштину. Због тога се чак и међу црквеним и благонаклоним хришћанима, чак и међу пастирима Цркве уочава противречно и збркано поимање овог предмета: једни сматрају да је монаштво потпуно одживело свој век и да више није потребно; други га, напротив, стално хвале и славе, боре се за повећање броја монаха и манастира и спремни су да сваког мирјанина којем иоле тешко падају бриге овога свет пошаљу у манастир.

Монаштво је увек било тајна наука, али је у наше време његово схватање постало знатно сложеније због многих околности. Основна тешкоћа проистиче отуда што је нарушена наследност искуства манастирског живота: монашка наука нам не прелази с колена на колена од претходне генерације монаха, већ се стиче из књига, ствара се по чувењу о искушеничком начину живота негде у удаљеним манастирима, где услови могу бити сасвим другачији, другачији карактери, другачији људи. Међутим, монаштво се не може потпуно научити из књига, иако сада има све више књига о монаштву. Књишка знања, на пример, о посту, о молитви, о осамљивању, о умртвљењу страсти и сличним важним делањима, премда распламсавају ревност и подстичу на подвиге, правилно могу да примене само поједини људи. Сваки човек има веома разноврсне индивидуалне црте и особености, - и телесне, и душевне и духовне. Осим тога – време и околности свакодневног живота, општи ниво духовности у народу – све то уноси своје танане нијансе, побољшања и уводи ред и живот монаха. Како данас, конкретно у нашим условима наших манастира треба постити, молити се, радити и подвизавати се, како уопште живети – тачан и одређен одговор на ово питање неће се наћи ни у једној књизи. То се може установити само дугим искуством, пролажењем кроз многе патње, падове и устајања; ово знање се може стећи само смирењем, молитвеним

вапајима ка Богу. Чак ни сваки монах није у стању, чак и ако се веома стара да тачно проникне у ове нијансе свог подвига, на који га обавезују његови монашки завети. Кад су монаси били у непрекидној вези са претходницима све ове тајанствене нијансе искушеничког живота, које разум једва да може да појми, су се преносиле самим делом, без много речи, без сувишне разумске анализе, на нивоу духовног општења није било тако компликовано добити правилно монашко усмерење као сада.

Али кад се ова жива веза прекинула, кад су нам преостали стари, пусти храмови, које су безбожници оскрнавили, без икона, без иконостаса, без престола; голи зидови манастира, изгребани именима хиљада туриста, запуштени манастири без иједног монаха су само сенке далеког тајанственог света; када су нам преостале само старе књиге, тако мало разумљиве и тешко применљиве на наш толико болестан и тако наказан живот, који нимало не личи на онај живот којим су живели верници у она времена када су ове књиге писане; када ми сами долазимо у манастир из света, који је до јуче гледао на монаштво као на музејски антикваријат, као на смешну и ружну заблуду дедова и прадедова - како нам непознато и страшно мора бити монаштво! Колико је тада потребно опрезности, трепета, страхопоштовања, напрегнуте пажње, будности, ревности, марљивог труда и самоодрицања човека који се осмели да данас ступи у ову свету тајну и придружи се истинском духу монаштва. Али чак и уз сав наш труд да се препороди манастирски живот, ако се то заиста деси, макар и делимично – то може бити само по нарочитом дејству благодати Божије. Међутим, засада се монашки живот није стварно поново успоставио. Поправљају се манастирски зидови, украшавају се храмови, живопису се иконе, уређују се просторије за монахе, шију се одежде, ризе, мантије, камилавке, обављају се постризи, одређују се старешине, скупљају се око њих искушеници... Али истински монашки живот још није почео: оно унутрашње монашко делање, она жестока борба са кнезом овога света, оно свакодневно и стално умирање, што монаштво и јесте, још се није обновило у озбиљној мери међу овим древним зидовима, под овом црном одеждом.

Од чега почиње монаштво?

Приликом пострига у монашки анђеоски чин прво питање игумана ономе ко се пострижава је: “Због чега си дошао, брате, причинући овом светом жртвенику и овој светој дружини?” – И прве речи онога ко је дошао да постане монах јесу: “Да бих се удаљио од света, часни оче.”¹

Ево какав је почетак! Без овог камена-темељца монаштво не може да постоји – без овог напуштања – одлучног, унутрашњег и дубоког, оно ће остати само глума, само поза, само украшени гроб, који у себи скрива смрдљиви прах.

Ево неколико речи светих отаца о удаљавању од света и о значењу овог удаљавања за људе који траже Бога.

Преподобни Исак Сирин: “Без удаљавања од света нико се не може приближити Богу. Удаљавањем не називам телесно пресељење, већ избегавање светских дела. Врлина удаљавања од света се састоји у томе да се ум не бави светом.”

“У оној мери у којој човек буде пренебрегавао овим светом и ревновао о страху Божијем, у тој мери се њему приближава Промисао Божија.”

“Ако се неко добровољно лишава мирских блага, онолико колико их се он лишава толико га прати Божије милосрђе и подржава човекољубље Божије.”

“Прво раскини сваки спољашњи савез у себи па ћеш срцем бити у савезу с Богом; зато што сједињењу с Богом претходи одрицање од материје. Хлеб се даје као храна детету тек

¹ Тако гласи овај одговор у чину пострига на грузијском језику. У словенском требнику он гласи: “Ради живота испосничког.”

пошто је однегован на млеку; и човек који намерава да напредује у Божанственом желеће претходно да се удаљи од света, као што се деца одвајају од загрљаја и мајчинских груди.”

Преподобни Јован Лествичник: “Одрицање од света је добровољна мржња материјалности, коју мирјани хвале, и одрицање од јестества (природе) ради добијања оних блага која су изнад јестества.”

“Они који крећу на овај подвиг морају се одрећи свега, све презрети, свему се подсмехнути и све одбацити, да би ударили чврст темељ.”

“Монах је онај ко се држи само Божјих речи и заповести у свако време и на сваком месту и у сваком делу. Монах је свагдашње присиљавање природе и истрајно чување осећања.”

“Монах је онај ко, патећи и болујући душом никад не заборавља на смрт и увек о њој размишља – и у сну и кад је будан.”

Светитељ Игњатије (Брјанчанинов): “Везаност за материјалност и материјални успех лако може да обузме целог човека, да завлада његовим умом, његовим срцем, да му украде све време, све снаге... Таква пристрасност одвлачи човека од Речи Божије, од размишљања о смрти и вечности, одвлачи га од вере у Бога и богопознања, убија га вечном смрћу.” “Ако неко љуби свијет,” објављује свима без изузетка Свети Дух Божји, односно земаљски живот с његовим успехом и насладама, “љубави Очеве – тј. Божије - нема у њему” (1 Јн. 2, 15) “Пријатељство према свијету је непријатељство према Богу; јер који хоће свијету пријатељ да буде, непријатељ Божји постаје” (Јак. 4, 4). “Не можете служити Богу и мамону,” тј. Богу и земаљском успеху (Мт. 6, 24).

“Многи приступају Господу, али се не одлучују многи да Га следе. Многи читају Јеванђеље, наслађују се, одушевљавају се узвишеношћу и светошћу његовог учења, али се мали број решава да своје понашање усмери по правилима која прописује Јеванђеље. Господ свима онима који му приступају и желе да постану слични Њему објављује: “Тако, дакле, сваки од вас који се не одрече свега што има, не може бити Мој ученик.”

“Авај! Како смо слаби, како смо нестални! Гледам нашу немоћ, гледам са сузама!.. Мој поглед тражи утеху, радост – и одједном се окреће према пустињи, према самоћи! Тамо, тамо је најсигурније!.. Туда стреми, душо моја!.. Трчи! Ако ти ноге нису довољно брзе узми крила! Јури!.. Лети!.. Спасевај се од чељусти звери: света!..”

“Усамљеност је тиха, мирна смрт пре смрти, која је обавезна судбина сваког човека, која је за грешнике, за робове света љута. У усамљености се у људском уму постепено бледе утисци које су на њега оставили предмети света, и ум постепено губи своју везу са светом. Он на свет гледа као из оностраног, загробног света...”

И мноштво сличних поука се среће код светих отаца, у којима они говоре о суштинској потреби да се онај ко заиста жели да нађе свог Оца небеског удаљи од света.

Свет гуши слуге Божије и споља и изнутра. Споља су то: свакодневне гласине и страсна људска дела; то је она узаврела, хаотична и безбожна људска испразност, која се брине о многим стварима и има многе страсти, која се сва заснива на тражењу пролазних земаљских блага, на жељи кратког земаљског успеха, на жудњи за макар тренутном, али овдашњом, данашњом срећом. Свет је малодушни људски страх од размишљања о сутрашњем дану, о смрти, о неизбежном сусрету са вечношћу, о Суду, о страшном одговору за свој земаљски живот; овај недостатак жеље дебелих душа да узлете од земље и подигну лице ка Небу, да потраже Творца; то је окамењена безосећајност срца, која су заборавила и замрзела свог Небеског Оца; ова љубав према материјалном, према свему телесном, крвном и страсном. Свет је неко грандиозно такмичење у играма на срећу у којем су сви опијени страшћу супарништва и јуре за разним шареним блиставим предметима, отимајући их једни другима из руку. Свет је мешање, хаотично преплитање сваковрсних послова, речи, гестова, осећања, појмова, мишљења; грубих, скотских – и истанчаних, поетских, раскошних; ова

љубав и мржња, хероизам и кукавичлук, нискост, уображеност и потпуно безумље, складне, симетричне творевине и потпуна пропаст... - све ово као нека заглушујућа какофонија, као огроман компликован оркестар, који штимује своје разноврсне музичке инструменте и заправо никада ни не почиње да свира нешто разумљиво и хармонично. И премда у овом хаосу и промичу понеки делићи нечег озбиљног, дубокомисаоног, то одмах некуда нестаје и опет је збрка, бесмислица, неред... То је оно што нас окружује као узбуркано море с кипућом пеном!

Међутим, овај богопротивни хаос се као у огледалу одразио и у нашим срцима: исто ово узбуркано море, које се пени, чини наше душе усплахиренима и изнутра, одузима душевни мир и заклања нам Бога. Да би се сва осећања и мисли сконцентрисали, усмерили и потчинили Једином Цару – Христу Богу, потребно је и спољашње и унутрашње удаљавање од света, од сваке испразне сујете и многобрижништва. Управо за ово је и одређен монашки начин живота.

Међутим, за оне који немају снаге да изаберу пут самоодрицања и бекства од света, за њих је корисно и неопходно да имају свој круг, прилично широких интересовања и разних свакодневних обавеза. Кроз ове спољашње послове, које они треба да извршавају поштено и богоугодно, кроз овај стални труд ради ближњег, кроз оне патње с којима је неизбежно повезан њихов друштвени и породични живот, кроз стални додир с многим људима – верујућим и неверујућим, хришћанин-мирјанин се учи самопожртвовању, смирењу, милосрђу, молитви и страху Божијем. Његов рад над собом највише се остварује спољашње, кроз спољашња добра дела. Он такође стално води борбу против саблазни, којима се демон стално труди да га увуче у грех, делујући углавном кроз људе, али исто тако и изнутра, узнемиравајући га често разним помислима и осећањима. И премда хришћанин у свету мора све време да пази на своја осећања и мисли он се увек налази у неком стању које није баш сасвим трезвено, у расејаности и полузабораву, он нема могућности да дубоко пази на своје срце, да га брижљиво чисти и увек усмерава ка Богу.

А монах бежећи од света стреми да, пошто се удаљи од света, почне јасно да мисли и доживљава оно што је везано за његову будућу вечну судбину, да стварно почне да схвата и осећа да смо ми проклетци грешници и да заиста пропадамо, да нам је крајње потребан Искупитељ и Лекар душа, да је само у Њему живот, да је све ван Њега празно и ружно, и да све то заиста осећа и доживљава, а не само да признаје и исповеда на речима. Тек кад човек сакрије свој слух од демонске буке овога света, склони очи од овог хаотичног шаренила света, кад из његове главе испари пијана опијеност, тек онда може јасније да види себе, да разлучи смисао и циљ свог живота на земљи, да се супротстави непријатељу – демону који стално жели да га удаљи од Бога, и тек онда може да га победи у потпуности.

Монаштво је веома славно и похвално, опевали су га сви свети оци, то је најузвишенији начин живота човека на земљи. Наравно, монашки живот нам мора изгледати веома привлачно, и који прави хришћанин не жели у дубини душе и не машта о монашком путу?! Међутим, није нимало једноставно оценити количину наше ревности и љубави према Богу, снагу оног пламена с којим се једино и може ступити у манастир и у њему живети. Нажалост, види се да се већина људи који данас долазе у манастир руководи притом разлозима који су монаштву веома страни. Без обзира на то колико је тешко и непријатно хришћанину да живи у свету, то само по себи још није довољан разлог да се човек замонаши. Наравно, дешава се да погрешан разлог доведе човека у обитељ, али да се он, пошто проживи тамо неко време исправи и постане прави монах. И то се дешава, али ретко. Најчешће се овде догађа нешто друго: услед неопрезности, непажње, због неискуства, због сујетног падања у ватру, пориви лажне ревности се схватају као истинско призвање за монаштво, обавља се постриг, и за новог искушеника почињу муке – малодушност, чамотиња, затим досада у манастиру, потом бежање из манастира, а после тога он често говори: “Боље би било да се

нисам ни родио на овај свет.” Испоставило се да је његовој души потпуно туђ искушенички живот, али завети су дати и нико нема право да их скине, сав човеков живот се претвара у непрестану муку и тескобу. Због тога се код светих отаца често среће строги савет: треба брижљиво испитати намеру онога ко долази на монашки постриг и тек после тога га тога удостојити.

Преподобни Јован Лествичник каже пастиру: “Пре подробног разматрања, које и мирјани благоразумно користе, руке (на постриг) ни на кога не стављај, да се не би неке од оваца које су нам дошле из незнања, достигавши временом потпуни разум и не истрпевши наше муке и зној, поново вратиле у свет: за ово ће пред Богом одговарати они који су ставили на њих руку пре времена.”

“Сви они који приступају овом добром подвигу, суровом и тесном, али истовремено и лаком, треба да знају да су дошли да се баци у огањ, уколико само то желе, да би се у њих уселио нематеријални огањ. Због овога нека свако прво испита себе, а тек потом нека једе хлеб монашки који је од горке траве; и од чаше ове, које је пуна суза нека пије: да се не би борио себи на осуду. Ако се неће свако онај ко се крсти спасити, онда... о последицама ћу заћугати.”

Како осмислити и оценити свој однос према монашком животу – је ли он по Богу, да ли је сигуран, истрајан? За ово треба размотрити лажне мотиве и позиве за бирање овог пута, применити их на себе, и кад се у нама открију неки од њих, одбацити од себе све лажно и неискрено, и тада ће се видети шта у нама остаје, колико је у нама праве и искрене жеље за монашвом.

С каквим расположењем ми данас долазимо у манастир, с каквим представама о животу у њему у великој мери зависи како нас за то припрема свет. Свету је у данашње време веома досадно: све му је дозвољено. Тврдоглав, самопоуздан, горд због својих “научних достигнућа”, он је проникао у многе кутке своје околине, радозналим разумом је премерио све што је могао, о свему је донео свој осиони суд, све је подвргао анализи, испипао, окусио, свега се заситио и свему се наругао. Сада би, као контраст савременом духу, хтео да испроба давно заборављени укус, нешто необично, старинско, да њиме унесе промену у своје забаве. На шареној, треперавој позадини савремене “суперкултуре”, савремене очајне опседнутости, тако мило и утешно изгледају сличице са старим црквама, са живописним манастирским грађевинама, на чијој позадини тајанствени брадати људи у дугачкој црној одећи живе тако забавним животом, који као да је случајно доспео у наш век из неког далеког средњовековља. Манастири са живим монасима данас више привлаче и веселе радознале туристе него изложбе, музеји и зоолошки вртови. Свет гледа на монаха као на неку ретку зверку која је и занимљива и изазива недоумицу. И наравно, на сваког од нас је у свету у различитој мери утицала и оставила свој траг ова очаравајућа тајанственост с којом су око нас људи гледали на монаштво.

Осим тога, у наше време младог човека ништа не занима тако као жеља да шокира околину; он је спреман да се бори из све снаге да би изгледао необично, да би скренуо пажњу на себе; спреман је да се за ово бори и одећом и манирима и избором нарочите делатности, занимањем, целим својим животом. Готово све снаге младих људи су усмерене на то да у друштву “нешто” представљају, да прикажу себе као неку тајанствену личност загонетне природе, да се утврде као личност – понекад је чак свеједно колико је она благочестива или колико је нарочито нечастива – само да се остави утисак необичности, да се остави што државији траг на позадини опште шарене слике, да се одигра изузетна улога која остаје у сећању пред очараним вршњацима. И све ово може неприметно, али врло успешно да увуче људе у то да са усхићењем желе да обуку монашку одећу. Они могу чак да дрхте од узбуђења при помисли на то како ће бити “страва” када се једном појаве пред очима својих другова и познаника у дугачкој монашкој мантији с дугом косом и брадом, испошћеним лицем и

бројаницама у руци; како ће ови зинувши будно пратити сваку њихову реч, а они ће их тихим и смерним гласом подучавати.

Свет је својеврстан улични театар, где су сви гледаоци истовремено и глумци, где се свако труди да пред другим одигра префињену улогу, да задиви освоји и задобије хвалоспев за себе. Свако овде сам измишља сценарио, бира костиме и сам игра улогу. И у сваком од нас је јака ова глума.

На нашу жељу да одемо у манастир у знатној мери може да утиче однос са блиским људима – с рођацима и пријатељима. Понекад кад нас ближњи не схватају, не поштују, не одају нам признање, којег сматрамо да смо достојни, или нас једноставно мало примећују, тим пре ако су с нама у непријатељству, ове непријатности могу да изазову нестрпљиву жељу да им се то накако болно наплати, да се учини нешто изазивачко, вапијуће, што ће оне који су нас увредили натерати да зажале због тог односа према нама. Полазећи од таквих осећања – увреде, повређеног и болесног самољубља, потиштености, осветољубивости и т.сл. млади људи (нарочито они који себе сматрају ревносним хришћанима) често чине такав корак: демонстративно одлазе у манастир односећи са собом све ове страсти. Али чак и у онима који су из света отишли руковођени здравим унутрашњим поривима могу да се касније пробуде старе, сличне овим наведеним скривене увреде, јер осветољубиве помисли могу у наше чисте намере да унесу своју прљавштину, да жељи за монаштвом додају на овај начин примесу нездраве радости због враћања мило за драго онима који на нас у свету нису гледали онако како је требало: нека се сад мало диве, нека знају да нисам онакав за каквог су ме сматрали.

Наше време се одликује невиђеном људском гордошћу. Горди се и узноси пред другима и стар и млад, и леп и наказан, и образован и необразован. Људи се свачим диче – и чиме треба и чиме не би смели. Поносе се и врлинама и гресима. Али највише развила гордост ума: мудровање, претендовање на различите философске обдарености, на религиозне способности, на истанчано схватање психологије и томо слична осиноност гордог разума. Од свега овога нарочито пати омладина. Дрска истраживања мудријашког разума, психолошки и лажни мистички експерименти у комбинацији са наркоманијом и развратом, на фону врхунске рок-музике, која нам је дошла из паклених дубина ада, - све ово сачињава моћну, продорну и наметљиву савремену културу омладине, школу умно-чулног сладострашћа. Готово сваки млади човек из средине градске интелигенција (а углавном такви људи данас долазе у манастире) у току многих година је у својој болесној свести стварао илузорни свет, који се састоји од најразличитијих замршених високопарних мудровања, испреплетених нијанси сладострасних телесних чула, украшених и овенчаних осином самопоузданошћу, самоузношењем. Такви људи, долазећи у хришћанство већ нарочито претендују и на дубоку религиозну обдареност, сматрају да је религија једино њих достојно занимање, сва земаљска дела и бриге презиру, изградњу домаћег огњишта сматрају делом које је за њих превише ниско. Долазећи у манастир они одмах почињу да мисле да дубље од свих других могу да схвате нијансе монашког живота, труде се да га усвоје у духу истих оних сладострасних наркотичких експеримената којима су се занимали у свету, одмах се гурају у “духовно”, “надсветско”, “блажено”. Веома се чуде кад манастир почне упорно да их приземљује и одузима им ову “узвишеност”.

Омладина се сад одликује страшном тромошћу, необичном лењошћу, испразношћу, слабивољом и малодушношћу. Од детињства смо навикли да радимо само оно што нам је занимљиво, да послушкујемо само своје душевне страсти, да тражимо оно што нам је пријатно и пожељно, да журимо да их задовољимо. Размажени, пошто смо рано испробали све оно што је пријатно и заситили се свих укуса, навикли смо да из живота бирамо и једемо само послатице – најоштрије и најблиставије доживљаје, да чинимо само оно што наслађује чула и забавља. Сваки пак, једноличан свакодневни посао, свако присиљавање себе на нешто,

борба са собом, извршавање било каквих обавеза, правила, устаљених обавеза, чини нам се као заробљавање и насиље над нашом личношћу, као затвор и ужас. Кад наша омладина говори о “слободи” под овим треба подразумевати слободу да се човек ни на шта не присиљава, слобода да се окреће према ветру без обзира на то куда дува. Радити, уредити кућу, хранити себе, издржавати породицу – то је за нас смрт, то је крај света, за то немамо нимало снаге и никакве жеље. Међутим, телесна задовољсва су тако привлачна, тако неодољиво пожељна да је омладина спремна на грех у сваком тренутку. Због тога има мало младих породица, тим пре оних у којима се чува супружничка верност, где се усрдно води брига о деци. Већина младих људи данас и међу верницима не тежи ка породичном животу бојећи се потешкоћа свакодневног живота, али не може да победи у борби против блуда. Навикнути на опуштен живот у људском друштву овакви хришћани се често надају да ће у манастиру наћи своје место.

Други млади људи због свог слабог карактера једноставно пропадају у свету: опијају се, у потпуности се препуштају дрогама и разврату, свађају се с ближњима, упуштају се у скандале, чине преступе и никако не могу да се поправе. Данас има много таквих, још сасвим младих људи који тек почињу да живе, али већ болују од старачке малаксалости, апатије и равнодушности према сваком облику мирног свакодневног посла, који су развили укус само за греховно, сладострасно, хазардно, за све оно што убија душу, а понекад и тело. Многи од њих, руководећи се често више елементарном разборитошћу него вером, долазе с молбом да живе у манастиру годину-две дана. Манастир наизглед благотворно утиче на њих, они овде више не греше, воде прилично срећен живот: раде, моле се, читају, изучавају основе хришћанства, исповедају се и причешћују. Али најчешће код њих нема нарочите жеље да понесу монашки крст. Они знају да је за њих опасно да се врате у свет, да ће тамо поново почети да греше, да ће наставити пређашњи живот; осим тога и под утицајем тога што је монаштво “модерно”, а ова мода их окружује и у наше време је распрострањена, они почињу да размишљају да ли треба да се обуку у монашку ризу. Међутим, док још нису дали монашке завете, док су још “слободне птице” и док им није затворен пут натраг у свет они и не подозревају какве их у будућности унутрашње буре очекују, како ће још жеље и помисли на живот у свету оживети у њима, кад им после пострига буде речено: “Тотово! Више никада – никада не смете да мислите о мирским радостима: о породичном огњишту, о веселим гозбама с пријатељима, о биоскопу и телевизији, и о многим другом са чим обично живе мирјани. Сад заборави на све за шта си био везан, умри и закопај се овде!”

И премда је намера да се побегне од својих грехова озбиљан повод за одлазак у манастир, за примање монашког пострига потребни су још и велика ревност да се угоди Богу и самоодрицање без којих нема право монашког живота.

Још је треба напоменути да су се млади људи од 16-17 до 24-25 година увек у сва времена одликовали слободоумљем, занесеношћу и полетом. Већина људи у ово животно доба не жели ни да размишља о досадном послу, о земаљским свакодневним бригама, већ жели да има најблиставију, најживописнију и најнеобичнију судбину. Ово је узраст у којем су младићи склони да изаберу најромантичнији и најхеројскији животни пут, налик на све оно што их је одушевљавало и закупљало њихову машту док су читали занимљиве књиге или гледали филмове. У овом периоду су они максимално далеко од истинског стања ствари, живе од фантазија и илузија, спремни су на сваки очајнички, дрзак и непромишљен или неоснован поступак. То је доба кад човек себе још не познаје, али у себи има много енергије и ватрености, кад се човек налази као “изван себе”. У будућности ће се много тога у њему изменити и једва приметне склоности карактера одједном почињу много јаче да се испољавају, човек постаје много практичнији, “приземнији”, појавиће се жеља за устаљеношћу, за породицом, за стицањем имовине, за чврстим и одређеним положајем у друштву, и т.сл. Због тога се с великим опрезом треба односити према жељи младих да се

замонаше, јер се они још нису формирали, тако да ће се много тога у њима изменити, још ће оживети и појавити се у њима такве снаге и потребе за које нико није ни претпостављао да постоје, и тражиће да буду задовољене.

Уопште, оци од давнина сматрали да је младићко доба најповољније за ступање у манастир, баш због његове еластичности, погодности за васпитање, због пријемчивости, непрекаљености, неутврђености у неправилним осећањима, захваљујући чему човек дубље и темељније може да усвоји хришћанске склоности и осећања. У ранија времена младост се одликовала непознавањем греха и ово јој је давало снагу да чисто и свето узме и до краја пронесе свој монашки крст. Међутим, сада је омладина другачија: и грехове је све до краја искусила, и тврдоглава је, не да се васпитавати, самовољна је и дрска. Питање је има ли тако много наставника који би младе умели исправно да васпитају у духу монаштва, да их науче духовној борби, да их заштите од греха, сачувају од падова и доведу до зрелог узраста. А без таквих мудрих наставника у манастирима, без јасно одређеног манастирског живота млади калуђери ће постати врло лак плен демона.

На тај начин многа и врло разноврсна расположења срца могу данас да доведу младог човека у манастир. Неке од ових склоности у потпуности одговарају оном духу живота којим дише монаштво, а друге су с њим у супротности и неспојиве су с њим. Наравно, уопште не морају најправеднији и најревностији хришћани да ступе у манастир. Често су највећи грешници у манастиру постајали највећи праведници.

Преподобни Исак Сиријин каже: “Како се често дешава да човек буде слаб, непрестано рањаван и побеђиван зато што нема довољно знања и искуства у монашком животу, стално се налази у душевној изнемоглости, али касније одједном уграби барјак из руку војске синова дивовских и име његово се уздиже и хвали много више него име подвижника познатих по својим победама; он задобија венац и драгоцене дарове у изобиљу пре свих својих другова. Зато нека се нико не препушта очајању, само не будимо немарни и лењи у молитви и молимо Господа за заступништво.”

“Манастир је место покајања,” каже светитељ Игњатије (Брјанчанинов). “Немогуће је ускратити покајање ономе ко жели и тражи покајање, чак и ако не може да влада собом, као онај ко је опседнут демонима, кад је покајање Богом дано и његово уточиште и луку – манастир, Бог није одузео...”

“Св. Јован Лествичник набрајајући подстицајне разлоге за ступање у живот тиховања много више указује на жељу да се избегне грех и сопствена немоћ и да се човек удаљи од саблазни, којима не може да се супротстави, него на жељу хришћанског савршенства, жељу којом се мали број људи руководи. Данас, кад су се у свету умножили саблазни и греси, кад се људска снага истрошила пред силом саблазни, које су се рашириле и заробиле свет, кад свест о грешности и жеља за ослобођење од ње још није угашена у свим људима, већина оних који ступају манастир жели да са себе скине бремене греха, да помогне својој немоћи и да обузда себе. Још је св. Јован Лествичник манастир називао болницом” (Светитељ Игњатије).

Али не треба заборавити да без обзира на то како благоразуман и разборит био наш одлазак у манастир, неопходно је да уз ово још постоји призивање од Бога, нарочито унутрашње расположење и обдареност за монашки живот.

Светитељ Игњатије каже: “Због туге не треба ићи у манастир у који се може ступити само по призивању. Сви људи за које знам да су у манастир ступили због неких спољашњих разлога, а не по призивању бивају врло нестабилни и обавезно напуштају манастир с великим непријатностима и по манастир и по себе...”

“Боравак у манастиру без искрене жеље да се води монашки живот, и због тога одступање од понашања које се захтева правилима светих отаца, може да буде само штетно и да има најжалосније последице по онога ко је присиљен на такав живот.”

“Монаштво је Божанствено уређење уз које хришћанство достиже свој највиши развој. Једно од правила овог уређења је и то да људи у монаштво ступају с искреном жељом и да ову жељу пре прихватања завета прво подвргну строгом разматрању и испитивању. Онима који имају хладну и колебљиву жељу строго се забрањује ступање у манастир.”

“Боље је отићи из манастира и живети у свету животом који одговара расположењу, него живећи у манастиру с непријатељским осећањима према њему водити живот који ни по чему не одговара монашким правилима, што обично касније неизбежно има за последицу најужаснији разврат.”

Треба да имамо у виду да смо сви ми рођени, одрасли и формирали се у средини најодвратнијих и најкаприциознијих сладострасних расположења и забава, да смо кроз натопљени пијаним дахом света, ми смо деца одрасла на вечитој пијанци. Биће нам врло-врло тешко да заиста оставимо овај весели бучни свет са музиком, играњем, илуминацијом, треперавим фантастичним сликама, разноврсним сочним јелима и мирисима – и да се одједном нађемо на уском, од свих заборављеном пустом путу с једним или два сапутника без икаквог познавања околине, имајући оскудну храну и стару одећу и не знајући где ће нас затећи хладна и тамна ноћ.

Јер монаштво је путовање, то је тужно и напорно путовање у далеку непознату земљу за коју знамо само по чувењу, то је стално удаљавање од познатог, уобичајеног и блиског. Дакле, да ли смо спрмни да заувек, до последњег тренутка свог живота на овој грешној земљи останемо на том путу, да се заувек одрекнемо тако блиског, тако топлог, тако драгог нашем срцу свакодневног живота у свету? Неће ли проћи година, друга, трећа – кад ћемо ми озебли, изгладнели и измучени с незадрживом жељом, одмахнувши руком на све монашке завете, кренути у онај блиски бучни вашар, у загрљај својих рођака и пријатеља?

А како је светски живот данас постао удобан, весео и комфоран, како су нас преплавиле ствари забавне и занимљиве, “страва”, колико је живот истински – хришћански и тим пре истински монашки живот постао тежи, несхватљивији и неудобнији, више туђ нашем уму у срцу. Између световног и монашког живота се створила таква разлика да за ако човек жели да усвоји хришћанске вредности он мора да прецрта готово све због чега је живео и што је раније поштовао. Прво као да мора да остане без ичега док не стигне до истинских хришћанских добара. Тим пре је монашки живот данас у супротности са животом света, после којег изгледа и суров, и окрутан, и хладан. Међутим, испочетка много тога може да одушеви човека који се замонашио: онај ко је тек почео да живи као искушеник обично брзо очекује дарове благодати, нада се да ће убрзо стећи и дар молитве, и мир срца, и духовну сласт, машта да се убрзо очисти и прогледа. Али постепено спознаје да му се ова слатка и радосна осећања неће дати брзо, могуће је да ће и до краја живота морати у себи да види и осећа само тугу и слабу утеху, да спозна да су за наше време већ затворене оне духовне висине од којих се губи дах, да је последње монаштво као и последње хришћанство уопште ослабило, изгубило пређашњу уочљиву лепоту и ширину, постало болесно, јадно и слабо. Свет је проникао, увукао се у целу унутрашњост овог брода који се прамцем насукао у плићаку и са крме га разбијају узбуркани таласи. У манастирима се ретко срећу искушеници верни монашким заветима, нема искусних наставника, царују самовоља, својеглавошћу и каприциозност. Многи монаси измишљају своја учења, изводе своје закључке о овом путу, не слажу се са схватањима претходних отаца-монаха. Тако да ће често онога ко данас пожели да озбиљно живи у манастиру срести и туга, и тескоба, и малодушност. А ту је још и у нама све тако запуштено, болно, унакажено, тако је много противног Богу, суровог, окамењеног, да свако, чак и најмање духовно делање захтева много напора, борбе и самопринуде – тако да читав живот монаха бива испуњен готово непрестаним уздасима и јауцима. Може се чак рећи да онај ко данас искрено жели да понесе монашки крст осуђује себе на незамисливе мука: тајанствене, несхватљиве и дубоке, које мрцваре душу, које очигледно у наше време

заменеју оне подвиге којима се одликовало древно монаштво, на које ми више нисмо способни.

Дакле, људи су данас постали зачарани и свет их је толико освојио, толико су подложни саблазнима, а монаштво данас, као никада ранија захтева велико бежање од овог света који се љуто бори против Христа. Значи, данас човек треба нарочито брижљиво да проверава себе пре него што изазове свет, не треба имати поверења у своју страствену ревност коју често распламсава сујета. Да ли ћемо имати довољно интересовања и љубави за духовна занимања, за молитву, за читање и изучавање дела отаца, за унутрашњи рад на свом срцу? Да ли ће ова занимања и интересовања нахранити ону огромну војску душевних сила и потреба које ће се ослободити и лутати беспослене кад их одвојимо од бављења светом?

На пример, колико је душевних снага упошљено и заузето у животу породичног хришћанина у свету! Он је испуњен потпуно пристојним и душевно корисним бригама, које га смирују и уче милосрђу, и не дају му да се улењи, концентришу његову вољу, усмеравају ка циљу његову делатност, чувају га од нечистих помисли, удаљавају од егоизма. Породичне патње, тешкоће и доживљаји га уче ватреној молитви и тражењу помоћи Божије, наводе га да тражи решење ових тешкоћа у Цркви, кроз црквени живот. Све његове снаге су напрегнуте, он не сме да се опусти, да се улењи, иначе ће одмах пасти, одмах постаје свестан да скреће са правилног пута.

У манастиру, пак, хришћанин нема свих ових брига и тешкоћа: он може бити много слободнији и спокојнији, налази се под заштитом манастирског руководства и братије од сувишних помисли о набављању хране и одеће и од опасности да тешко згреши; без нарочитог напора он може да води потпуно доличан живот, да се просто улије у општи ритам. Али ако га притом озбиљно не заинтересују духовни предмети, ако не почне дубоко да се бави богатим унутрашњим радом на свом срцу, односно ако не започне прави монашки живот, онда ће свим овим слободним душевним силама бити досадно, почеће да скривају грешне зле жеље. Од тога ће почети падови, а на крају ће се распламсати снажна унутрашња борба, доћи ће до великог нерасположења: све унаоколо је пусто, све је тескобно и све је одвратно. Доћи ће и лењост и самосажалење, и блудне помисли, туга и очајање, слабљење свих унутрашњих сила. Тако да постоји велика опасност да код многих људи који у манастиру не живе по монашком духу, страсти не само да се неће смањити, него ће се знатно развити и може доћи до тога да се сасвим поквари карактер и до нервног растројства. “И одушевљеност и раздражљивост могу се појачати од живота у манастиру,” говори светитељ Игњатије.

“Сви они који желе да стекну страх Божји,” каже преподобни Јован Лествичник, “морају из све снаге да се подвизавају, да не би у овој школи врлине уместо врлине стекли лукавство и злобу, препреденост и поквареност, префриганост и гнев, јер се ово дешава и томе се не треба чудити. Док човек остаје сељак, радник на броду и земљорадник против њега се не наоружавају тако јако ни цареви непријатељи. Када, пак, виде да је узео царски печат и шпит, мач, лук и стрелу и да се обукао у војничку униформу – тада на њега шкргућу зубима и на све начине покушавају да га убију. Дакле, не сме се спавати.”

Мноштво веома погубних страсти и навика можемо да развијемо у себи и да их умножимо живећи у манастиру ако тамо не сретнемо искусног монаха, који би могао да нам открије сву сложену, врло префињену и скривену науку о духовној борби са страстима. А Ако ове борбе не буде и ако се будемо задовољавали само спољашњом побожношћу, ако се зауставимо на минимуму, ако све своје монаштво срозамо до неког свакодневног плаћања Богу некакве таксе или пореза, који се састоји од стајања на молитви, читања правила у келији, неког уздржавања у храни, послушања и томе сличног спољашњег труда, а притом не будемо чистили своје срце, не будемо се чували од духа света, духа испразности, весела, расејаности и т.д. манастир нас неће излечити, већ ће нас учинити потпуно болеснима и

изнемоглима, развиће у нама мноштво ситних штетних слобода, неће изагнати страсти, него ће их утерати унутра, продубити и учинити да постану скривеније и тешко излечиве. Не видећи и не разумевајући трептаје свог срца, не умејући да разлучимо добро од зла у тајним ходницима своје душе можемо у особеним приликама манастирског живота да прихватимо оно што је наказно и развратно и да још више развијемо своје болести.

Тако нас монаштво, на пример, учи да заборавимо на све рођаке, уопште – да оставимо бригу о другима, да останемо насамо с Богом, да сву пажњу усмеримо на спасење своје душе. И ево, ако неправилно схватимо ову поуку, правдајући се тиме да монах мора да размишља само о себи, заборавивши притом да треба себе да сматрамо горима и нишгавнијима од свих, да свима треба да будемо слуге, - у нама могу да се развију страхан егоизам, суровост и немилосрдност, па чак и мржња и надменост према људима. А ово ће нам изгледати као аскетски дух, радоваће и наслађиваће срце зато што је оно тобоже презрело свет и све што је у свету. У ствари, све наше мисли и интересовања се могу вртети само око нашег “ја”. Даноноћно ћемо ослушквати нека своја осећања, расположења, покрете, сваки шум и трептај у себи, од свог душевног малог света ћемо направити кумир, прогутаће нас брига о њему, проучаваћемо га, вршити психолошке експерименте, анализирајући пријатно и непријатно, тражити њихов разлог, и сматрати да је све ово копање по себи префињен духовни рад. Али ово је у супротности с оним што нам Господ заповедио: ”одреци се себе”, “омрзни душу своју”, “изгуби душу своју ради Мене” (Јлк. 9, 23; 14, 26; 17, 33; Јн. 12, 25). Стражити значи нешто потпуно друго. То напротив значи да се баш прескочи, да се без сажаљења погази своје “пријатно” и “непријатно”, “свиђа ми се” и “не свиђа ми се”, лични хирови и кокетарије, да човек престане да се жали, да се да другима у Име Божије. Такође под маском проучавања нијанси духовних предмета и дубоког истраживања Светог Писма можемо да се препустимо уображености и да у себи развијемо горду, беживотну и надмену ученост. Под маском искушеничке једноставности и непосредности у односима с људима можемо да развијемо у себи грубост и дрскост. Под изговором чувања осећања од сујете и многобрижности, напуштања свега у свакодневном животу ради највишег делања – молитве, можемо да служимо својој лењости и инертности, да развијемо алкавост и немар. Под маском монашке строгости, уздржаности, тиховања и осамљивања можемо да развијемо жучну суморност, озлојеђеност, презир и подивљалост. Тврдећи да све што је добро треба радити тајно и непримено, а да се наизглед треба понашати чак и непривлачно, правити се помало јуродивим, можемо сасвим да се распустимо, испочетка споља, а затим и изнутра, да почнемо да водимо живот у духу света. Под маском смиреностудија, признавања себе немоћним, под маском трезвеног погледа на своје слабе снаге, можемо потпуно да напустимо монашки труд и да живимо како било. Или да под маском бриге о спасењу људи почнемо да се бавимо мисионарском делатношћу, да кренемо у свет и тамо, с умишљеношћу, гордошћу и наметљивом побожношћу почнемо да подучавамо унаоколо, да мудрујемо, да се молимо за све и свакога, да сматрамо себе готово равнима апостолима. И до многих сличних изопачености може доћи у манастирском животу ако хришћанин који је дошао у манастир не неће тамо озбиљан однос према монашкој науци и осим тога буде лишен оног префињеног слуха или укуса уз помоћ којег би могао да разликује стварно, складно и здраво од лажног, болесног и наказног.

У наше време за свакога ко жели да постане монах основна несрећа и потешкоћа се састоји управо у томе што се тешко среће саосећајна душа која заиста жуди за правим монашвом. Али и у самој монашкој средини он наилази на много случајних људи, који су без обзира на то што су обучени у монашку одежду, потпуно туђи монашком духу, често су душевно болесни и прелашћени. Стање у савременим манастирима је врло слабо, искушеник сад најчешће мора сам у себи да подржава ревност и жељу за духовним трудом.

Још је Пахомију Великом, оснивачу општежителног монаштва, Господ открио да ће доћи време када ће ослабити вера и оснажити пороци. Немаром и пристрасношћу према чулном благу ће се одликовати монаси тог времена. Духовна тама ће се појачати. Они ће се борити међу собом за овладавање световним добрима. Истинских подвижника ће бити врло мало. Они неће имати наставника. Сами себе ће морати да подстичу да чине добро, да се клоне зла. Наравно, цена њихових подвига ће бити мала у односу на подвиге првих монаха. Ипак, они ће добити награду исту као први зато што ће морати много да пострадају од услова савременог живота, који су тешки за монахе.

Ава Антоније је о последњем монаштву говорио: “Једном ће доћи време кад ће монаси оставити пустиње и уместо пећина и колиба које су расејане по пустињи, подићи ће, трудећи се да превазиђу једни друге, велелепна здања која ће се по раскоши такмичити са царским палатама. Уместо сиромаштва увући ће се жеља за скупљањем богатства; смирење срца ће се претворити у гордост; многи ће бити пуни знања, љубав ће пресахнути; уместо уздржаности појавиће се угађање стомаку, и многи монаси ће се бринути да себи обезбеде раскошна јела ништа мање од мирјана, од којих ће се разликовати само по одећи и камилавци.”

Светитељ Игњатије је говорио о стању њему савремених манастира: “Хришћанство које је данас ослабило припрема и одгаја - у складу са својим стањем, слабе монахе. Данас је реткост да у манастир ступи неко ко је сачувао здравље и ко је способан за монашке подвиге! Највише долазе слаби, чије су душе и тела болесна, долазе они који су напунили своју главу и машгу читањем романа и других сличних књига; долазе они који су се заситили телесних наслада, који су испробали све саблазни, којих је свет данас препун, долазе са укоренењем порочним навикама, са отупелом савешћу умртвљеном пређашњим начином живота у којем су била задовољена сва безакоња и све обмане да би се безакоња прикрила. Овим личностима је веома тешка борба са собом. Тешка је и због порочних навика које су се у њима укорениле, и због губитка искрености, и због неспособности за искреност. Због истог разлога је тешко давати им савете. Ступили су у манастир, скинули мирјанску одећу, обукли црне монашке одежде, али навике и склоности које су стекли у мирском животу су остале с њима, и остајући незадовољене, добијају нову снагу. Грешне навике и склоности могу да ослабе тек онда кад онај киме оне владају делује против њих тако што их исповеда и бори се против њих по заповести Речи Божије. У супротном случају, чим изгладнела навика које је у потпуности сачувала власт над човеком добије могућност да буде задовољена она то чини са жудњом и помамом.

Исти отац каже: ”У наше време се многи манастири налазе у ужасном стању и многи добри људи који су у њих ступили без неопходне припреме су пропали и пострадали.”

Све што је речено треба да нас наведе да озбиљно оценимо своје побуде за примање монаштва. Јер и Сам Господ Исус Христос у Светом Јеванђељу то заповеда: ево Његових речи које највише могу да се односе баш на онога ко долази у манастир да би стао на монашки пут:

“Ако неко дође Мени и не мрзи оца својега, и матер, и жену, и дјецу, и браћу, и сестре, па и живот свој, не може бити Мој ученик. И ко не носи крста својега и за Мном не иде, не може бити Мој ученик. Јер ко од вас, кад хоће да зида кулу, не сједне најприје да прорачуна издатке, да ли може довршити? Да не би, кад постави темељ па не могне довршити, сви који гледају стали му се ругати говорећи: Овај човјек поче зидати, па не може да доврши. Или који цар, кад пође у рат да се сукоби са другим царем, не сједне најприје и не посавјетује се да ли је моћан срести са десет хиљада онога што иде на њега са двадесет хиљада? Ако ли није, он пошаље изасланство док је онај још далеко и моли за мир. Тако, дакле, сваки од вас који се не одрече свега што има, не може бити Мој ученик” (Лк. 14, 26-33).

Дакле, да седнемо и размотримо: можемо ли заиста да се одрекнемо свега што смо имали и могли да имамо у световном животу. И ако видимо да још увек волимо овај живот, да у нама нема довољно мржње према свету, да нема довољно љубави према Богу и самоодрицања, онда је боље да изаберемо породичан живот у свету, да не идемо у смртни бој против цара-господара света.

Овде се може навести следеће поређење: често се у историји држава дешавало да је неки мали народ бивао поробљен и постајао подређен другом, јачем од себе, суровом и безбожном, да му је плаћао порез, бивао роб туђег цара и поштовао законе које је овај прописао. Међутим, при свему овом мали народ је често имао могућност да сачува своју традицију и обичаје, да сачува своју веру и своју културу, могао је да не учествује у оним паганским прљавштинама којима је био испуњен живот народа-тиранина. Дакле, патећи и уздишући, поробљеници су могли да живе мање или више благочестивим животом. Тако су Јевреји живели у вавилонском заробљеништву. Али се дешавало и да је такав потлачени народ, сакупивши снагу и будући предвођен смелим и разборитим царем дизао буну и збацивао са себе јарам многобожаца, ослобађао се и тада већ цветао и живео пуним животом, уређивао своје царство у потпуности у духу своје вере и своје традиције. Међутим, ако снага народа није била довољна, ако се испостављало да је цар неспособан за овако одлучан рат, ако народ није стекао смирење налазећи се у ропству и није се уздао у Бога него у моћ свог оружја, ако се руководио гордошћу и лажним патриотизмом, кад за овај устанак није било Божијег благослова, онда је тај мали народ, ослободивши се од насилника, напротив, изазивао против себе страشان гнев и крвави обрачун, падајући у још теже ропство. Овако је био побеђен и поробљен, одведен у седамдесетогодишње ропство на реке вавилонске јудејски народ са својим гордим и безбожним царем Седекијом, када је овај због самопоуздања и гордости хтео да се ослободи власти вавилонског цара.

Вавилон је за нас слика света. Али није свима суђено да избегну ово ропство. Већина мора да се труди у овој, хришћанима туђој земљи, и да тужно гледа у небо – своју домовину. Али ово ропство је за нас корисно, јер оно смирује; осећај туђине нас стално држи у стању ишчекивања другог царства – Царства Вечног, Небеског и Блаженог, где више неће бити туге, болести и уздаха.

Пророк Јеремија је говорио Јеврејима који су били одведени у Вавилон: “Градите куће и сједите у њима; садите вртове и једите род њихов, жените се и рађајте синове и кћери; и синове своје жените, и кћери своје удајите, нека рађају синове и кћери, и множите се ту и не умаљујте се. И тражите добро граду, у који вас преселих, и молите се за њ Господу, јер у добру његову биће вама добро (Јер. 29, 5-7).

Ето поуке онима који живе у свету. Да буду слободни од света, и независни од њега, да не примају “царево” и не дају “цару цареву” је удео малог броја. Ова слобода се тешко задобија. Да би се човек удаљио од овог Вавилонског неопходна је ватрена вера, храброст и ревност за угађање Богу, неодступање од изабраног пута, а главно је – призивање од Бога. Кад свега овога нема и кад је одлазак од световних брига и тешкоћа неоправдан непријатељ може да нам се наруга.

Онај ко је дошао у манастир, али није до краја раскинуо односе са светом и ко је остао везан за њега многим, макар и неприметним нитима, почеће пре или касније поново да успоставља ове везе и да их све више и више оживљава. Кад се охлади прва ревност манастирске обавезе почињу помало да досађују и кад атмосфера у манастиру престане да подстиче наше романтично расположење, кад нам постане свакодневна и монотона у нама почиње да се јавља снажна симпатија према свему ономе због чега свет живи. Онда под разноразним изговорима можемо лукаво да почнемо монашка интересовања да замењујемо мирским. Несрећа је у томе што се овакво одступање све више распростире у средини савременог монаштва. Дух света захвативши многе манастире учи монахе неким новим и

лажним монашким учењима. Све основе монашког живота су усмерене на умртвљавање свих нијанси наших душевних страсти. Стимулансе којима се инспирише и подршава монаштво дух света се труди да изагна, а да уместо њих уведе греховне побуде, које су срачунате на то да кроз неговање и наслађивање неке страсне наклоности човека привуку и задрже у манастиру. Свет се труди да међу монахе накалеми дух каријеризма, такмичења за првенство, за спољашње преимућство једних над другима, стремљење ка звању, ка руковођењу. Велико је мноштво разних лажних побуда које кривотворећи истинско монашко делање могу енергично да подржавају и развијају спољашњу страну манастирског живота, али да га изнутра неприметно разједају и потпуно униште. Тако су у трави понекад може видети празан оклоп неког лепог инсекта који као да се креће и чак пузи као живи инсект, али када се човек загледа у њега види да га покрећу црвићи који га изнутра испуњавају и гмижу.

Међутим, уколико монаси напусте учење светих отаца, ако оставе свој прави пут, премда је он за нас сада веома компликован и тежак и ако престану да из дубине свог срца искорењују истанчане душевне страсти и нечисте навике, ако почну да се баве само играњем спољашњим достојанством многи манастири из “бродова спасења” могу да се претворе у “пучину погибелји”. Ово су често примећивали оци у прошлом веку.

“Важан знак краја монаштва,” пише светитељ Игњатије, “је свеопште напуштање унутрашњег делања и задовољавање спољашњим – да други виде. Веома често се глумом прикрива страشان неморал. Истинским монасима нема живота у манастиру од монаха-глумаца. Због таквог живота, туђег унутрашњем делању, овом једином средству општења са Богом, људи постају туђи Богу.”

“Људи су га (монаштво) претворили по свом телесном мудровању у карикатуру и истинско монаштво су хтели да замене глумом у људским очима, мисао о Богу и Његовом свеприсуству и савршенству, и гледању у све дубине срца оставили су по страни и предали забраву.”

“Отац Никандор,” пише Игњатије у писму игуману Антонију, “је манастире називао убежиштем, по намени која им је од Бога дата, говорио је да су се ова пристаништа претворила у пучине у којима се наноси штета и упропаштавају се душе многих људи који су у свети водили прилично добар живот. Некима који су га питали, саветовао је да се клоне одласка у манастир... У крајњој мери у избору манастира човек мора бити врло опрезан и разборит.

Данас се неки ватрени и површни људи, чак и из света, прихватају тога да подржавају монаштво, не схватајући да је оно велика Божија тајна. Покушаји таквих људи су само смешни и жалосни: они показују њихово дубоко непознавање путева Божијих и дела Божијег. Све што ураде овакви паметњаковићи и ревнитељи доноси само штету. Приметно је да их стара змија користи као оруђа за ширење бриге о свакодневним стварима и ситночиновничког карактера у манастирима чиме се радикално уништава дух монаштва пун свете једноставности.”

“Преклињем те,” пише исти овај светитељ свом ученику, “да поштујеш делање светих отаца, којем су се они научили из Божанствених откровења, поштуј делање које ће те учинити погодним за спасење и напредовање; поштуј макар оном делање, - говорим уз плач и сузе – делање које су данас монаси одбацили, које је згажено и закопано у дубоки заборав, у непознато и замењено не знам чиме – неким играма...”

Авај! Тражим у себи самоодрицање и не налазим га! Тражим човека који би одлучио да се одрекне своје воље и оставивши сваку тврдоглавост у потпуности пожелео да иде за Христом, да извршава Његову вољу - и не налазим таквог човека. Тугује мој поглед у мноштву људи, као у безљудној пустињи – не налази на призор на којем би се зауставио с радошћу. Сви смо ми заволели своје испразне и глупе жеље, заволели смо пропадљиво и

пролазно, плот и крв, и вечну смрт у њима. Уски пут је пут самоодрицања, тесно је на широком путу самоугађања! Тискамо се, журимо, гурамо једни друге у већ сада препуну провалију пакла! Има подвижника и данас, - нема на њима победничких венаца Христових. Венац Христов је Свети Дух. Духом Светим Христос венчава своје војнике-победнике. Данас не силази Дух: зато што се подвижници не подвизавају како треба. “Ако се ко и бори, не добија вијенац ако се не бори по правилу” (2 Тим. 2, 5). Све оно што је препрека самоодрицању и пушта буку у своје срце јесте куповина овоземаљска. Гневно Бог гледа на њега – одвраћа се од војника, који се обавезао светском животу! Зато свети апостол храбри свог ученика на истински духовни подвиг: “Ти се, дакле, злопати као добар војник Исуса Христа” (2 Тим. 2, 3).

Преподобни Исак Сиријан о подвижницима који се не брину за искорењивање душевних страсти каже: “Они ништа неће пожњети. Као што они који сеју у трње не могу да очекују никакав плод, тако и они који се троше на злопамћење и пристрасности не могу ништа да учине – само узалудно стењу на својим постељама од бдења и других лишавања. О њима сведочи и Свето Писмо: “Премда Ме сваки дан траже и ради су знати путове Моје, као народ који твори правду и не оставља суда Бога својега; и шгу од Мене судове праведне, желе приближити се к Богу. Зашто постисмо, веле, а Ти не погледа, мучисмо душе своје, а ти не хтје знати? Гле, кад постите, чините своју вољу и изгоните све што вам је ко дужан Ис. 58, 2-3), односно, испуњавате мисли ваше приносите их идолима као жртве: признали сте за богове своје љуте помисли, приносите им на жртву своју самовољу часнију од свих жртава које би требало да осветите за Мене својим добрим поступцима и чистом савешћу.”

Свети Симеон каже: “Ако неко изневери љубав према Женику Христу љубављу према нечем другом, тајно или јавно, и његово срце буде заробљено овом љубављу он постаје мрзак и одвратан Женику, недостојан сједињења с Њим.”

Сви ови тужни наводи светих отаца се нарочито могу применити на оно болесно стање заблуде у којем се сада налази велики део монаха. Очигледно је да је у наше дане веома мали број оних који могу исправно да иду монашким путем до краја свог живота, да храбро понесу монашки крст, да не сакрију у земљу драгоцен таленат који Бог дарује монаху, већ да га умноже, да стекну кроз њега многе таленте и тако их врате своме Господу. Већина пак, односно они који лакомислено долазе у манастир, морају благовремено да признају да су неспособни, недорасли за овакав живот и да се врате у свет док није касно. Али у томе и јесте несрећа што ми због своје гордости сматрамо да смо јачи и духовнији, и ревностији, и даровитији него што стварно јесмо, често мислимо: “Па које још способан за узвишени религиозни живот ако не ја?” А за признање своје немоћи и неспособности за монашки живот је управо насупрот томе, потребно смирење. Понеки људи баш због гордости, стидећи се да себе признају за “неманастирске”, држе се за манастир док не приме постриг, а потом морају да се муче читавог живота не доносећи никакав плод.

Значајно је то што у поукама светих отаца наше Цркве постоји јасно и детаљно учење о врлинама и начину живота који треба да води хришћанин у свету: јасно су записане све његове обавезе према породици, према мирјанима који га окружују, према држави и светским властима и т.сл. Такође су прецизно и јасно формулисана основна правила монашког живота, установљени су чиновни, уставни, правила, савети како да се води овај живот. Али нема установљених прецизних форми за неки средњи, мешовити живот који у себи садржи монашко и мирјанско. Управо супротно – оци често указују на то да мешање два пута доводи до душевног растројства, падова и слабости. И то је разумљиво: да бисмо се спасили потребан је напор свих сила, и спољашњих и унутрашњих, треба скупити све снаге, потчинити их истом циљу, наћи им јасно и достојно поље примене. За мирјанина је ово поље породица, брига о блиским људима, о друштву, о земљи у којој живимо. Мора уложити велики напор и поднети лишавања и патње. Човек мора да се жртвује ради Бога, да се

одрекне многих ствари у себи. И без честог обраћања Господу за помоћ, без уздања у Њега, без жестоке борбе у себи мирјанин неће моћи да опстане на хришћанском путу међу толиким љутим саблазнима, тако да ће га ове околности око њега натерати да стално буде будан, да оживљава у себи веру, да се не опушта ни на тренутак, ако не жели да падне.

Међутим, ако хришћанин не жели да служи Богу у овој бризи за земаљско и свакодневни живот онда много снаге троши узалуд и жртвује Му само мали дао; ако жели да Му чистије и савршеније служи нека тежи ка савршенству, нека се онда жртвује, одрекне себе, нека све своје снаге донесе у манастир, сва своја интересовања и жеље сакрије међу манастирске зидове, нека овде “изгуби душу своју”, умртви је, тј. свој телесни живот ради Бога, и онда нека се у пуној мери потруди око свога срца. Али онај ко одбацивши светске бриге на узме на себе монашки јарам, и ко пожели да избегне и једне и друге тешкоће никад неће стварно делати, биће “ни на небу ни на земљи”, малаксаће, пропашће, пашће у самоугађање, егоизам и млитавост, у беживотно стање, и биће “ни жив ни мртав”.

Дакле, морамо себи јасно да одредимо облик хришћанског живота и да му се онда предамо са свим његовим захтевима, правилима и особеностима не бркајући и не мешајући ова два различита животна пута.

Као што свети оци примећују, ми увек имамо неку тежњу према спокоју равнодушности. Тако говори и св. Јован Касијан Римљанин: “Када је наша воља вођена самољубљем и земаљском мудрошћу она увек тежи ка томе да се држи неке, достојне сваке осуде, средине између ова два стремљења (тј. телесног и духовног) желећи да се уздржава од телесних страсти, а да притом не трпи никакву жалост које је неизбежна при поштовању захтева духа, - жеља за достизањем телесне чистоте без кажњавања тела, да се без труда бдења стекне чистота срца, да се уз телесни спокојство обилује духовним врлинама, без сурових оговарања добије благодат трпљења, да се испољава Христово смирење без штете по светску част, да се у простоти побожности следи гордост овога века, да се служи Христу уз људску славу и благонаклоност људи, да се одлучно говори истина без икакве, чак ни најмање увреде, - уопште, да се достигну блага будућа без губитка садашњих. Таква жеља не води ка истинском савршенству, већ, доводећи у стање одвратне млакости чини људе онаквима какви су они о којима с прекором говори Господ у Апокалипси: “Знам дјела твоја, да ниси ни студен ни врућ. О да си студен или врућ! Тако, пошто си млак, и ниси ни студен ни врућ, избљуваћу те из уста Својих” (Откр. 3, 15-16).

Као што каже овај отац, стање човека кад он избегне телесне грехове, али се опусти у безбрижности и не потруди се да стекне истинско савршенство, да очисти срце од душевних страсти, тада “овакво стање које је изнад телесног стања остаје само душевно, које је речју Самог Господа названо достојним одбацивања, зато што је од хладног прешло у млако и зауставило се на овој одвратној млакости.”

“Дакле,” поново каже, “на самом почетку одрицања, када престајемо да будемо телесни, односно почињемо да се одвајамо од обичаја света и да се уздржавамо од очигледне телесне нечистоте, морамо да пожуримо и да се из све снаге трудимо да одмах усвојимо духовно стање, да на бисмо иначе, само по томе што смо се одрекли света по спољашњем човеку или престали да се прљамо телесним прелубама, замишљајући да смо већ достигли савршенство, постали лењи и безбрижни у истребљењу узрока страсти, и тако се зауставили на средини, између тела и духа, да бисмо достигли степен духовног савршенства, сматрајући да је за ово савршенство довољно да се само спољашње одвојимо од живота и задовољстава света и да је довољно само не учествовати у разврату и полним односима. Јер уколико останемо у овом стању млакости (равнодушности) које се сматра најгорим, бићемо избљувани из уста Господа, као што Он каже: “Пошто си млак, избљуваћу те из уста Мојих”. Праведно је Господ објавио о онима који су се, пошто их је Он примио у утробу љубави, охладили, јер ће они бити избљувани са неком одвратношћу. Јер се лакше обраћа спасењу и

пење на врх духовног савршенства телесни човек, то јест, мирјанин или паганин, него онај ко кад је већ примио јарам Христов, а није кренуо путем савршенства и ко је допустио да се охлади прва ватра духовне ревности. Зато што, када онај кога смирују чулне страсти и ко је свестан да је нечист због телесног скрнављења постане скрушен и прибегне извору сваке чистоте и савршенства, он ће се, гнушајући се оног хладног стања неверја и безбрижности у којем се налазио, сада већ горећи духом, лакше попети до савршенства. Напротив, онај ко се с хладноћом прихвата дела Божијег и без смирења и неопходне ревности ступа на пут овог звања, он пошто га једном задеси ова несрећна зараза, неће моћи ни сам на се сети нечег бољег, ни да прими савет од других. Зато што он, по речима Господа, у свом срцу каже: “Богат сам, и обогатио сам се, и ништа ми не треба,” док се на њега више односи оно што даље следи: “А не знаш да си несрећан, и јадан, и сиромашан, и слијеп, и наг” (Откр. 3, 17). На овај начин он постаје гори од мирјанина тако што престаје да буде свестан колико је јадан, слеп и наг, колко је потребно да се у многоструци исправи, колико су му неопходне поуке и савети од других, и зашто не прихвата никакву спасоносну реч, не разумејући да ће у будућем веку неизбежно бити подвргнут најстрожем суду и казни.

Примећено је да многи од оних који су тако неодређено дуго живели у манастиру, премда су овде проводили прилично пристојан и потпуно срећан живот, ипак нису били инспирирани на веће, нису водили монашки живот, нису се бавили таквим делањем као што је чување осећања и стражење над покретима срца и помислима, честа отворена исповест, упражњавање Исусове молитве, напуштање саосећања према свету, тиховање, усамљивање, читање духовне литературе, размишљање, развијање укуса за богослужење, будност, итд. – да такви људи по изласку из манастира у свет често одмах, истог дана падају у најтеже грехове, чак и онакве које пре манастира никада нису чинили. Исто тако често после манастира, ма како то чудно изгледало, онај ко се поново нађе у свету, испољава велику надменост и охолост пред другим хришћанима, почиње свуда да држи лекције, свима да суди и свакога да осуђује. Њега нервира како се тамо моле, како се понашају у храму, како расуђују о разним предметима итд. Таквом човеку почиње да се чини да је ревностији од других, да је његов живот, док је био у манастиру био веома узвишен у поређењу са животом мирјана: и ова лоша осећања ће се обавезно појавити у души ако се онај ко је живео у манастиру није научио оном главном – да даноноћно осољава све своје и мале и велике напоре духом смирења, самопонижења, ако се није удубљивао у самопосматрање, ако се није научио да види своје грехове и страсти и није изучавао своје срце, и ако се није трудио да очисти његове дубине. Значи, он је манастирски живот прихватао само спољашње, само привидно и лицемерно. Ако није било озбиљног рада на његовом срцу, значи да је то било само играње религиозношћу, страсти се нису изгониле, просто им није била дата могућност да делују. И ево, ове страсти се првом згодном приликом помамно бацају да чине своје безакоње. Међутим, и притом, када човек који је отишао из манастира одједном као суманут полети у грехе, почини мноштво одвратних поступака, почиње да мисли да је то знак тога да није требало да напушта манастир, и да значи не сме да живи у свету. А ово баш најпре указује на то да овакав човек није смео дуго да се задржава у манастиру, да му манастир није дао снагу и да баш у свету треба бодро и трезвено да ради и уређује свој хришћански живот: тамо у спољашњим искушењима би брже научио да се бори духовно него онда када је полусањив лутао по манастиру.

Дакле, данас је дужност сваког духовног наставника којем се млади људи обраћају за савет да их на све начине упозори на ужурбаност, непромишљеност и лакомисленост у овој ствари. Старешина манастира мора на све начине да испита намере оних који живе у његовом манастиру и спремају се за постриг. Не треба се бојати тога да неки од искушеника може да се уплаши од ових строгих упозорења и да одустане од монашког живота; онога кога је Бог призвао за монаштво, коме је то дато – никакве претње неће отерати из манастира,

него ће га још пре привући и на цео његов даљи живот у манастиру утиснути печат озбиљности, страхопоштовања и будности. Јер, то је веома старо црквено правило и закон – да се изузетно строго испитују људи који ступају у монаштво. Тако правило Константинопољског (у два наврата) Сабора гласи: “Налазимо да одрицања од света без расуђивања и испитивања много шкоде монашком достојанству. Јер неки се презревши га несмотрено окрећу сластољубивом животу. Ради тога је свети сабор одредио: никога не удостојавати монашког чина пре но што време од три године које су му остављене за испитивање, не покаже да је способан и достојан да тако живи... осим ако је то човек смиран, који је и у мирској одећи водио монашки живот. Јер, за таквог човека за савршено испитивање довољан је рок и од шест месеци. Ако пак, неко поступи насупротив овоме: онда игуману, после лишавања игуманства, стање потчињености нека послужи као казна за одступање од поретка.”

Наравно, истина је то да су сви данашњи људи веома слаби и духовно, и морално, и физички, и да се од оних који данас долазе у манастир не сме много тражити, чак и најслабији живот у манастиру данас захтева толико самоодрицања, толико је необичан за савременог човека да и поред све своје привидне спољашње млитавости изнутра може бити испуњен правом суровом духовном борбом. Данас хришћани нису способни на подвиге претходних генерација монаха, на постове, бдење, труд; постали смо неспособни да онако пажљиво и усредсређено проводимо време у манастиру као што су то чинили древни оци; патимо од расејаности, од испразности, од неке нервозе и немира који су се укоренили у нама, немамо услова за пажљив свакодневни живот. Међутим, пошто смо тако слаби духовно, лако се препуштамо сваком греху и имамо у себи јако развијену наклоност према страсним стварима које су штетне на сваки начин, тим пре се морамо клонити саблазни, морамо да што јаче чувамо своја осећања и мисли, да слушамо и видимо што мање сујетног, празног, греховног, и нама је, у нашем безумном разузданом веку још више него древним монасима потребан подвиг чувања слуха и вида. Потребно нам је да се свим силама трудимо да оживимо у својој окамењеној и безосећајној души хришћанска осећања која се тичу вечности, небеског; и да се марљиво бринемо да угасимо у својој души, која је ватрено везана за овај свет, све утиске греховне, сладострасне и разарајуће, који убијају све духовно у човеку. Тим пре не смемо да дозволимо себи онај слободни и “пријатељски” однос према свету, учествовање у његовим забавама, блиско дружење с његовим истакнутим представницима, чему се, нажалост, све више одају савремени монаси.

Не сме се заборавити да је свет увек најразвратнија блудница за монаха. Најмање општење са светом је за њега већ скрнављење, већ је губитак многог, душевна штета. Данас свет нарочито насрће на манастире, као и на хришћанство уопште, труди се да их учини лепом знаменитошћу за доконе туристе, да њима учини разноврснији сада већ монотони колорит савременог живота, да их учини својеврсном забавом за себе и истера из манастира све што је озбиљно, простосрдачно, што свет толико мрзи, што тако видно и очигледно разобличава његову поквареност. Ова најезда је нарочито почела од прошлог века. Још је светитељ Игњатије (Брјанчанинов) примећивао ову све већу борбу са светом. Он је писао: “Многа уточишта која су раније била благодатна склоништа за људе који пате од моралних болести у току времена су се изменила и изгубила своје достојанство. Уточиштима називам манастире. Многи манастири које су оснивачили изградили у дубокој, или у крајњој мери, удаљеној од света, пустињи, данас се већ због пораста становништва налазе у свету, међу бројним искушењима. Није доста то што је човек болестан и неспособан да се супротстави искушењу лицем у лице него се с њим среће чим изађе из манастирске капије, само искушење насилно и обесно насрће на манастир. Морално пустоши и чини злочине... Због савременог морала и расположења у свету манастири више него икад морају, што год је више могуће, да буду удаљени од света. Када је живот света био јединствен са животом Цркве,

када су се благочестиви мирјани по спољашњости од благочестивих монаха разликовали само по томе што су били у браку и поседовали имовину, тада је било природно да се манастири налазе у градовима и градски манастири су помагали васпитавајући многе свете монахе. Међутим, данас посебну пажњу треба обратити на савет апостола: “Јер ви сте храм Бога Живога... и они ће бити Мој народ. Зато изиђите из њихове средине, и одвојте се, говори Господ, и не дохватајте се ничистог и Ја ћу вас примити. И бићу вам Отац, и ви ћете бити моји синови и кћери, говори Господ Сведржитељ” (2 Кор. 6, 16-18), и нарочито се побринути да се он испуни.